

Фармакогнозия және химия кафедрасы

СӨЖ

Тақырыбы: «Дәрілік өсімдіктерді ресурстанулық зерттеу.
Қазақстан өсімдіктері және дәрілік өсімдіктердің таралуы»

Орындаған: Талипова Ж

Тобы: 504-Б Фк

Қабылдаған: Ибрагимова З

Жоспар

I Кіріспе

Дәрілік ресурстану, сипаттама, өсімдік ресурстарын тиімді пайдалану жүйесіндегі оның рөлі

II Негізге бөлім

- ❖ Өсімдіктерді анықтау және бөлуге әсер ететін факторлар
- ❖ Қазақстан өсімдіктерінің ендік аймақтарының сипаттамасы
- ❖ Қазақстанның биіктегі белдіктерінің сипаттамасы және дәрілік өсімдіктерді бөлу
- ❖ Қазақстанның мәдени дәрілік және арамшөп флорасы
- ❖ Дәрілік өсімдіктер ресурстарын қорғау

III Қорытынды

IV Пайдаланған әдебиеттер

I Кіріспе

Дәрілік ресурстану, сипаттама, өсімдік ресурстарын тиімді пайдалану жүйесіндегі оның рөлі

Адамзат тіршілігінде өсімдіктер дүниесінің маңызы өте айрықша. Бағзы заманнан - ақ ата - бабаларымыз өсімдіктерді зерттеп, танып - біліп, оларға ат қойып, жеміс - жидектерін, дәндерін азыққа, жапырақ, сабақ, гүл, тамырларын дәрі - дәрмекке, тері илеуге, түрлі нәрселерді бояуға пайдаланған. Өсімдіктер - оттегін бөлуші, табиғат көркі, дәрілік шикізат, мал азығы, тағамдық өнім. Алайда өсімдіктердің ішінде улылары да аз емес. Оны тұрғын халық білмесе, малдарын, өздерін уландырып алуы да мүмкін. Қазақстан флорасында 6000 өсімдік түрлері бар. Олардың 100-ден астамы фармакопоялық өсімдіктер, басқа түрлері халық медицинасында қолданылады. Қазақстанда медициналық қызмет көрсетудің дамуы химия-фармацевтикалық өндірісі мен дәріхана саласынсыз мүмкін емес. Осыдан химия фармацевтикалық препараттар өндіру және дәріханадан тікелей шығарылатын дәрілік шикізатқа деген қажеттілік артады

Дәрілік өсімдіктердің ресурстануы- түрлі мамандардың ғылыми зерттеу жұмыстарындағы үлкен маңызды бөлімі. Ресурстық зерттеулер бүкіл әлемде жүзеге асырылады, бірақ оның бағыты мен сипаты әр елде әр түрлі. Бұл айырмашылықтар әр елдің экономикалық ерекшеліктері, демографиялық жағдайлары, қсімдік ресурстарының молдығы, қол жетімділігі, меңгерілгендігі және ауданының үлкендігіне байланысты.

Барлық ресурстанулық әрекеттер 2 негізгі аспектілерден құралады:

Теориялық

Тәжірибелік

Ресурстанулық мәселенің теориялық аспектілері- ресурстанудың теориясының жалпы жағдайын, одан кейін аумақтық ұзақ мерзімді және қысқа мерзімді ресурстанулық бағасын өңдеуге негізделген.

Тәжірибелік ресурстану- теориялық өңдеулерге және ең бірінші дайындауды тімді ұйымдастыруға негізделеді.

Өсімдіктерді тікелей немесе жанама қолданылуына қарай негізгі 5 сфераға бөлуге болады:

- 1.** Адамдарға тағамдық азық және жануарларға мал азығы ретінде;
- 2.** Өнеркәсіпте негізгі шикізат ретінде және адамдарға үй шаруашылығында қолдануға;
- 3.** Мәдени көгалдандыруға;
- 4.** Қоршаған ортаны жақсарту және қорғау үшін;
- 5.** Дәрілік зат және медициналық препараттар алуға шикізат ретінде.

↗
5- топ- Өсімдіктердің бұл тобы дәрілік өсімдіктердің ресурстары деп аталады. Бұл дәрілік ресурстары астарында медициналық тәжірибде негізгі немсе өзгерген күйінде қолданылатын, немесе қолданылуы мүмкін барлы өсімдіктер атаулы нысандар түсіндіріледі.

Дәрілік ресурстанудың міндеттері:

- жабайы өсетін дәрілік өсімдіктердің ресурстарын анықтау, ДӨШ қорын анықтау, олардың таралуы
- ДӨШ дайындауды аудандарға бөлу
- ресурстану карталарын құру
- ғылыми-дәлелденген аймақтық табиғи дәрілік өсімдік ресурсын қолдануды және қорғауды, дайындау жоспарын құруды ұсыну.

Бірінші кезекте зерттелетін нысандар:

- Қызыл кітапқа енген өсімдіктер түрі
- эндемиялық түр
- тапшы шикізат өсімдік көзі
- Ресурстық зерттеуге өзекті емес нысандарды анықтау
- жабайы түрде дайындалмайтын, медициналық мақсатта мәдени түрге енгізілген өсімдіктер
- ресурсын зерттеуге өзекті емес, қоры белгілі немесе қоры денсаулық сақтауға қолдануға қажеттіліктен бірнеше жүз есе көп шикізаттар
- медицинада қолданылмайтын өсімдіктер

- Әртүрлі нысандарды ресурстық зерттеу
- интродуциялық өсімдіктер (ағашты өсімдіктер), жабайы өсімдік шикізатымен қатар қолданылатын
- экспорттық маңызы бар өсімдіктер
- жабайы өсетін тағамдық, жабайы өсетін жемісті және техникалық өсімдіктер
- клиникалық зерттеуден өтіп жатқан перспективалық өсімдіктер
- дайындау территориясындағы әртүрлі өсімдіктер түрлері
- Ресурстық зерттеу алдындағы дайындық жұмыстары
- анықтау мақсаты
- жинауға керекті анықтамалар

II Негізге бөлім

Өсімдіктерді анықтау және бөлуге әсер ететін факторлар

Өсімдік организмі өзінің химиялық құрамы және атқаратын қызметі жағынан өте күрделі. Табиғатта тек өсімдіктер ғана органикалық емес заттардан органикалық заттар түзе алады, ал оларсыз адамдардың және жануарлардың тіршілік етуі мүмкін емес. Өсімдіктер танқаларлық әртүрлі зат алмасу процесіне және көмірқышқыл газынан, судан және органикалық емес зат қосылыстарынан алуан түрлі қосылыстарды синтездеуге қабілетті.

Әр өсімдік организмінде заттардың пайда болуы және жинақталуы көптеген факторларға бағынышты: қоршаған ортаға, жасына, тіршілік жағдайына, дамуына, қоректенуіне. Динамикалық процесс жоғарыда аталған факторларға және басқа жағдайларға байланысты өзгереді. Оған қосымша әрбір өсімдік онтогенез процесінде вегетациялық түрлену, гүлденуі, жемістену және тыныштық фазаларынан өтеді. Онтогенез барысында өсімдіктердегі заттар мөлшері оның әртүрлі мүшелерінде әрқалай болуы мүмкін. Өсімдіктер құрамында 21 химиялық элемент табылған (Муравьева, 1991). Олардың 16 элементі (H, C, N, O, P, S, Na, K, Ca, Cl, Mn, Fe, Co, Cu, Zn) барлық өсімдіктерде кездеседі, ал 5 элементі (B, Al, V, Mo, J) тек кейбір түрлерде ғана кездеседі.

XX ғасырдан бастап дәрілік өсімдіктер мен олардан алынатын препараттарға айтарлықтай назар аударыла бастады. Дәрілік өсімдіктерге назар аударудың басты себебі – олардың жоғары терапевтикалық (емдік) құндылығы, кері әсерінің аз болуы.

Адамзат пен табиғат арасындағы тепе-теңдік бұзылып, табиғатқа көптеген зиян келіп жатыр.

Дәрілік өсімдіктер ресурстарын қорғаудың 1-ші факторы

Бірінші факторы— жер бетіндегі халық санының күн санап өсуі. Егерде 1800 жылы планетамызда 1 млрд адам тіршілік етсе, 1900 жылы 2 млрд., 1980 жылы 4 млрд-қа жетті. Адам санының тез өсуінің бір себебі – санитарлық жағдай мен медициналық көмектің жақсаруы. Өткен ғасырларда мыңдаған адамдар оба, тырысқақ ауруларынан қайтыс болған. Сонымен қатар, халықтың таралуы да айтарлықтай әсер етеді. Көптеген жылдар бойы халықтың көп бөлігі ауылды жерлерде тұрған.

Дәрілік өсімдіктер ресурстарын қорғаудың 2-ші факторы

Екінші фактор – ауыл шаруашылығында химиялық заттардың (тыңайтқыштар, пестицидтер, инсектицидтер) көптеген пайдалануы мен өндірістік индустриализациясы

Дәрілік өсімдіктер ресурстарын қорғаудың 3-ші факторы

Үшінші фактор – өндірістік және транспорттық қалдықтардың атмосфера, топырақ пен суға таралуы. Атмосферадағы екі газдың (CO_2 O_2) тепе-теңдігі де өте маңызды орын алады. Атмосферадағы CO_2 реттеуге мұхитта қатысады. Мұхиттың буферлік маңызының ролі оның бетінде қауіпті мұнай пленкаларының көбеюі нәтижесінде төмендеп отыр. Өттегі тек қана тірі заттарға емес, сонымен қатар машиналар мен самолеттерге де қажет. Ауада CO_2 концентрациясының көбеюі парник эффектісіне әкеліп соқтыруы мүмкін.

Пайдаланылған әдебиеттер

- ❖ Чуешов В.И. и др. Промышленная технология лекарств.– Харьков.– 2002.– в 2-х томах: 1-й том 716 с., 2-й том 557 с.
- ❖ “Руководство к лабораторным занятиям по заводской лекарственных форм” –Под ред. Тенцовой А.И., М., 1986 г.
- ❖ Сагындықова Б.А. “Дәрінің өндірістегі технологиясы”, 2 том., Шымкент: 2002
- ❖ www.google.kz
- ❖ www.yandex.ru

Назарларыңызға рахмет!

LOGO

www.themegallery.com